
Makalenin Türü: Doktora Tezi İncelemesi

Geliş Tarihi : 26 Şubat 2026

Kabul Tarihi : 10 Nisan 2026

<https://iibf.yeniyuzyil.edu.tr/>

ALMANYA'DAKİ TÜRKİYE KÖKENLİ GÖÇMENLERİN SİYASAL KATILIMI: DURUM, İMKÂN VE SINIRLILIKLAR

Seyfullah Girişen* Ersin Erkan**

ÖZET

Göçmenlerin siyasal hakları ve siyasal katılımı, giderek daha fazla sayıda ülkenin göçmen ülkesi haline geldiği günümüz dünyasının temel tartışma ve araştırma alanlarından biri haline gelmiştir. Siyasal hakların vatandaşlık şartına bağlanması göçmenlerin aleyhine sonuçlar yaratmakla kalmıyor aynı zamanda toplumların istikrarını ve demokratik entegrasyonunu tehdit ediyor. Bu anlamda Almanya büyük bir dönüşüm geçirmektedir. Son yıllarda geleneksel vatandaşlık ve göç politikasını gözden geçiren Almanya'da Türkiye kökenli göçmenler çeşitli siyasal haklar elde etmişlerdir. Böylelikle, Türkiye kökenli göçmenlerin siyasal katılım biçimleri çeşitlenmiş, siyasal katılım düzeyi artmıştır. Ancak çalışmada edinilen nicel ve nitel araştırma bulguları Türkiye kökenli göçmenlerin siyasal katılımı önünde kimi yapısal engeller bulunduğunu, bu nedenle halen belli düzeyde dışlanmış hissine sahip olduklarına işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göçmenler, siyasal katılım, Almanya, göç politikası, Türkiye kökenli göçmenler

* Bingöl Üniversitesi, Araştırmacı, sgirisen21@gmail.com,

**Bingöl Üniversitesi, Prof. Dr. erkaners@gmail.com,

Bu makale, “*Siyasal Katılım Biçimleri ve Entegrasyon Süreçleri: Almanya’da Türkiye Kökenli Göçmen İncelemesi*” başlıklı tez çalışmasından üretilmiştir.

POLITICAL PARTICIPATION OF TURKISH-ORIGIN IMMIGRANTS IN GERMANY: STATUS, OPPORTUNITIES, AND LIMITATIONS

ABSTRACT

The political rights and political participation of immigrants have become one of the main areas of debate and research in today's world, where an increasing number of countries are becoming immigrant-receiving nations. Linking political rights to the requirement of citizenship not only creates disadvantages for immigrants, but also threatens the stability and democratic integration of societies. In this regard, Germany is undergoing a major transformation. In recent years, Germany has reconsidered its traditional citizenship and immigration policies, and immigrants of Turkish origin have gained various political rights. As a result, the forms of political participation among Turkish immigrants have diversified, and their level of political participation has increased. However, the quantitative and qualitative research findings obtained in the study indicate that there are certain structural barriers preventing the political participation of Turkish immigrants, and that for this reason they still feel excluded to a certain extent.

Keywords: Immigrants, political participation, Germany, immigration policy, Turkish immigrants

GİRİŞ

Almanya, uzun yıllar boyunca kendisini bir göç ülkesi olarak tanımlamaktan kaçınmış, göç olgusunu geçici işgücü ihtiyacına dayalı bir süreç olarak ele almıştır. Bu yaklaşım, göçmenlerin toplumsal ve siyasal sistemle kurduğu ilişkinin uzun süre sınırlı ve ikincil bir düzlemde şekillenmesine yol açmıştır (Aichholzer vd., 2021, s. 44). Ancak göçmen nüfusun kalıcı hale gelmesi, Almanya'daki toplumsal ve siyasal yapının bu gerçekliği dikkate alacak biçimde yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılmıştır (Brubaker, 1992, s. 85). Ayrıca, göç olgusunun kalıcılığı, siyasal partilerin söylem ve rekabet stratejilerini önemli ölçüde etkilemiştir (Arzheimer & Berning, 2023, s. 372). Çalışmanın konusunu teşkil eden Türkiye kökenli göçmenler, Almanya'daki en büyük göçmen topluluktur (Statistische Bundesamt, 2026). Gerçekten, 1960'lı yıllarda başlayan işgücü göçü, zaman içinde kalıcılığına ulaşmıştır. Bunun sonucunda, Türkiye kökenli göçmenlerin yalnızca ekonomik ve sosyal alanlarda değil, siyasal alandaki durum ve tutumları da incelenir olmuştur (Castles & Miller, 2009, s. 118). Bu manada, söz konusu göçmenlerin siyasal katılımına dikkat çeken çalışma alanlarındandır.

Zira siyasal katılım, göçmenlerin yaşadıkları toplumla kurdukları ilişkinin önemli ve diğer boyutları etkileyen hatta zaman zaman belirleyebilen unsurdur. Bununla birlikte, Almanya bağlamında siyasal katılım, büyük ölçüde vatandaşlık statüsü üzerinden tanımlandığından Türkiye kökenli göçmenler (diğer göçmenler gibi) uzunca süre siyasal süreçlerin dışında kalmışlardır. Siyasal haklarla vatandaşlık arasındaki bu modernist ve determinist ilişki her yerde olduğu gibi, Almanya'da da önemli bir kitlenin siyasal yaşamın dışına itmiştir. Dolayısıyla, vatandaş temelli siyasal katılım anlayışı göçmenlerin genel toplumsal-siyasal yaşama katılım olanaklarını sınırlandıran yapısal unsurların başlıcasıdır (Bauböck, 2007, s. 240). Diğer yandan, Almanya'da zaman içinde geliştirilen göç ve entegrasyon politikaları, göçmenlerin siyasal sistemle kurduğu ilişkiyi olumlu biçimde değiştirmiş ve kapsayıcı bir sürece ivme kazandırmıştır (Bader, 2020, s. 621). Genişleyen söz konusu hukuki ve kurumsal kapsayıcılık, göçmenlerin siyasal sistemle temasını kademeli biçimde artırmıştır (Bloemraad & Sheares, 2022, s. 358). Keza, danışma kurulları, entegrasyon konseyleri ve kurumsal başvuru mekanizmaları gibi araçlar, göçmenlerin siyasal süreçlerle dolaylı ve doğrudan etkileşime sokmuştur (Brubaker & Kim, 2023, s. 502). Bu mekanizmalar, Penninx'in (2021, s. 61) ifadesiyle siyasal katılımın yalnızca oy verme ve siyasal temsilin ötesine geçebildiğinin önemli göstergelerindendir.

Bu noktada, toplumsal-siyasal entegrasyonun göçmenlerin siyasal katılım düzeyiyle yakından ilintili olduğunu vurgulamakta fayda vardır. Zira göçmenlerin entegrasyonu, yalnızca kültürel

uyum ya da ekonomik hayata katılımı içermez, ayrıca siyasal sistemle olan etkileşimin yoğunluğunu da içerir. Başka bir ifadeyle, siyasal katılım olanaklarının varlığı ve göçmenlerin söz konusu olanakları kullanabilmesi entegrasyonu daha ileri safhalara taşır (Penninx & Garcés-Mascareñas, 2016, s. 17). Buradan hareketle, bu çalışmada Almanya'daki Türkiye kökenli göçmenlerin siyasal katılımı ve toplumsal-siyasal entegrasyonu, hukuki-kurumsal bağlam ile birlikte ele alınacaktır. Bu amaçla, öncelikle Almanya'daki göç politikalarının genel çerçevesi ortaya konacak, ardından göçmenlerin siyasal katılım olanakları ve bu olanakların Türkiye kökenli göçmenler açısından nasıl işlediği incelenecektir. Akabinde, Almanya'daki Türkiye kökenli göçmenlerin siyasal katılımı ve entegrasyonuna dair olanaklar ve sınırlılıklar tartışılacaktır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Göçmenlerin siyasal haklara erişimi, uzun süre sınırlı ve istisnai düzenlemelerle şekillenmiş, tali bir tartışma olmanın ötesine geçememiştir. Zira, göçmenlerin siyasal hakları ve katılım olanakları, çağdaş demokrasilerde vatandaşlık temelli katılım anlayışının sınırlarının tartışıldığı süreçle doğrudan ilgili olagelmıştır. Bu durum modern demokrasilerin yapısal özelliklerinden biri olarak varsayılmıştır (Brubaker, 1992, s. 80). Bilindiği üzere siyasal haklar, klasik demokratik kuramda, siyasal topluluğun tam üyesi olmanın bir sonucu olarak tanımlanmış ve bu hakların kullanımı büyük ölçüde vatandaşlık statüsüne bağlanmıştır. (Marshall, 1950, s. 29). Birçok demokratik sistemde göçmenler, kimi temel sivil ve sosyal haklardan yararlanabilmelerine rağmen, siyasal haklar bakımından kısıtlı bir konumda kalmışlardır.

Günümüzde göçmenlerin siyasal katılım olanakları ülkeden ülkeye önemli farklılıklar göstermektedir. Kimi ülkelerde göçmenlere yerel düzeyde oy kullanma hakkı tanınırken, kimilerinde bu hak tamamen vatandaşlık statüsüne bağlı kalmaktadır ve göçmenler neredeyse hiçbir siyasal hakka sahip değildir. Bu farklılıklar, göçmenlerin siyasal haklarının evrensel bir ilke olmaktan ziyade, ulusal siyasal ve hukuki düzenlemeler çerçevesinde belirlendiğini göstermektedir (Ruedin, 2021, s. 71). Diğer taraftan, zaman içinde bazı demokratik ülkelerde göçmenlere seçme ve seçilme hakkı, siyasal partilere üye olma ve haklar tanındığı görülmektedir. Ancak, göçmenlere tanınan siyasal katılım olanakları, çoğu zaman ikamet süresi, oturum statüsü, yerel düzeyde kısıtlamak gibi belirli koşullara ve sınırlılıklara bağlanmıştır. Yani, çağdaş demokratik sistemler bir yandan siyasal katılımı genişletirken diğer yandan sınırları belli ölçülerde koruma eğilimi göstermektedir (Bauböck, 2021, s. 54). Burada devletlerin kontrollü ve kademeli bir düzenleyici politika geliştirdiği öne sürülebilir.

Kısacası, siyasal hakların göçmenler için de genişletilmesi ve geliştirilmesi, siyasal katılımın yalnızca vatandaşlık statüsüne bağlı bir pratik olmaktan çıkarak, farklı düzeylerde ve biçimlerde yapılandırılabilmesine işaret etmektedir. Böylelikle, etkin ve kapsayıcı bir siyasal katılım demokratik sistemin bilgi ve geri bildirim mekanizmalarının işletilmesine katkı sunabilir (Scholten, 2022, s. 98). Bu noktada, genel olarak siyasal katılım ve özel olarak ise göçmenlerin siyasal katılımı üzerine öne çıkan bazı yaklaşımlara kısaca değinmekte yarar vardır.

İşte bu noktada, siyasal katılım üzerine yapılan tartışmalarda öne çıkan ve sıkça başvurulana adeta klasikleşmiş yaklaşım Almond ve Verba'nın "Siyasal Kültür" başlıklı yaklaşımıdır. Mezkûr yaklaşım, katılımın tutumsal ve psikolojik boyutlarını açıklamaya odaklanmıştır. Almond ve Verba'ya (1963) göre, demokratik sistemlerin istikrarı ve meşruiyetinin yalnızca anayasal kurumlarla değil, siyasal kültür olarak tanımlanan vatandaşların sisteme yönelik tutum ve değerleriyle yakından ilişkilidir. Burada, sisteme duyulan güven ve bireysel siyasal etkinlik algısı katılım motivasyonu üzerinde etkilidir. Diğer yandan, bireyin sistemle kurduğu bağ güven ve etkinlik gibi iki ana sütun üzerinde şekillenir. Burada, siyasal güven, bireyin siyasal kurumlara ve demokratik işleyişe yönelik genel tutumunu ifade ederken, siyasal etkinlik algısı, bireyin siyasal süreçleri anlayabilme ve bu süreçler üzerinde etkili olabilme kapasitesine işaret eder. Kısacası, bireyler kendilerini "etkisiz" hissettiklerinde, demokratik rejimler biçimsel olarak var olsa bile rejimin toplumsal meşruiyetleri hayli zayıflamıştır.

Siyasal katılım konusunda siyaset bilimi literatüründeki temel kuramsal yaklaşımlardan bir diğeri Sivil Gönüllülük Modeli'dir. Söz konusu model, katılımın zaman, para ve sivil beceriler gibi bireysel kaynaklara, ayrıca psikolojik motivasyona ve mobilizasyon ağlarına bağlı olduğunu savunur (Verba, Scholzman & Brady, 1995, s. 267). Siyasal katılımın bireysel düzeyde nasıl şekillendiğini açıklamak için merkezi bir kuramsal çerçeve olarak kullanılan Sivil Gönüllülük Modeli, Sidney Verba, Kay Lehman Scholzman ve Henry E. Brady tarafından 1995 yılında geliştirilmiştir. Bu model, siyaset bilimi literatüründe katılımı sadece "oy verme" davranışına indirgemeyen, geniş bir katılım repertuarı üzerinden ele alan etkili yaklaşımlardan biridir. Model, "Neden katılmıyorlar?" sorusuna verilen yanıtlarla temel yaklaşımını ortaya koymaya çalışır. Verba ve arkadaşları, bireylerin siyasal süreçlere neden katılmadığını üç temel eksiklik üzerinden açıklar. Öncelikle "yapamadıkları için". Yani, kaynak eksikliği, katılım için gerekli kapasiteye sahip olmamayı ifade eder. Ayrıntı vermek gerekirse, kaynaklar, bireylerin katılım göstermesi için sahip olmaları gereken nesnel araçlardır. Bunlar zaman, ekonomik imkânlar ve sivil becerilerdir. Sivil beceriler, toplantı

yönetme, dilekçe yazma veya topluluk önünde konuşma gibi yetenekleri kapsar. İkinci olarak “istemedikleri için”. Bu durum psikolojik motivasyon eksikliği, siyasete ilgi duymamak veya etkisiz hissetmek şeklinde belirir. Burada psikolojik motivasyon, bireyin siyasal sisteme yönelik öznel tutumudur. Siyasal ilgi, siyasal bilgi, siyasal etkinlik algısı ve politik bağlılık siyasal katılım düzeyi açısından önemli etmenlerdendir. Son olarak “kimse onlardan istemediği için” katılmazlar. Zira, toplumun belli bir kısmı siyasal katılım için gerekli ve teşvik edici ağların dışındadır. Vurgulanan ağlar, mobilizasyon ağlarıdır ve bireyin katılım için davet edildiği sosyal ve kurumsal ortamlardır. Örneğin, siyasal partiler, sendikalar, dini örgütler ve STK’lar bireyleri mobilize eden ana ağlardır. Özetle, bu model klasik demokratik teörinin varsaydığı “her yurttaşın eşit katılımı” idealini ampirik olarak sorgular. Zira, Verba ve arkadaşlarına göre katılım, demokratik bir hak olsa da fiiliyatta eşitsiz biçimde dağılmaktadır. Kaynakları zaman, eğitim ve para bakımından fazla olan gruplar siyasal süreçte daha kolay dahil olurken, bu kaynaklardan yoksun olanlar sistem dışına itilmektedir. Sonuçta, siyasal katılım eşitsizliği siyasal kararların sadece kaynak sahibi kesimlerin taleplerine göre şekillenmesine yol açarak demokratik meşruiyeti zedeler.

Siyasal katılma konusunda geliştirilen bir diğer yaklaşım, Siyasal Fırsat Yapıları yaklaşımıdır. Ruud Koopmans ve arkadaşları tarafından 2005 yılında geliştirilen bu kuram göçmenlerin siyasal sistemle kurdukları ilişkinin yalnızca bireysel tercihlerle değil, ev sahibi ülkenin sunduğu kurumsal imkân ve engellerle şekillendiğini savunur (Koopmans, Statham, Giugni & Passy, 2005, s. 19). Başka bir deyişle, göçmenlerin siyasal mobilizasyonu ve katılım düzeyi, ev sahibi ülkenin vatandaşlık rejimi, göçmen politikaları ve kurumsal kapsayıcılık düzeyi ile yakından ilgilidir. Bu yaklaşımda, siyasal katılım bireysel bir davranış olmaktan çıkarılır, siyasal sistemin “fırsat yapısı” tarafından belirlenen bir süreç olarak tanımlanır. Kuramın üç temel boyutu ampirik verilerle desteklenmiştir. Örneğin, vatandaşlık rejimi ya da hukuki fırsat yapısı, bireyin siyasal sisteme erişimi açısından kritiktir. Aynı şekilde, kurumsal kapsayıcılık, siyasal partilerin, toplumsal ve devlet kurumlarının göçmenlere ne kadar açık ve erişilebilir olduğuyla yakından ilgilidir. Diğer taraftan, dışlayıcı yapılar sistemin göçmenleri karar alma mekanizmalarının dışında tutan yapısal sınırlarını ifade eder.

Burada son olarak, göçmenlerin siyasal katılımı ve entegrasyon süreçlerini açıklamak için başvurulabilecek bir diğer yaklaşım Fennema ve Tillie tarafından geliştirilen Sosyal Sermaye Teorisi’dir. Zaman zaman Robert D. Putnam’ın (2000) “sosyal sermaye” üzerine fikirleriyle benzerlik gösteren sosyal sermaye yaklaşımı esasında sivil toplum ve sivil ağlar üzerine odaklanır. Bu yaklaşımda göçmenlerin sivil toplum ve dernekler aracılığıyla oluşturdukları

ağlar siyasal katılımı sağlar ve pekiştirir (Fennema & Tillie, 1999, s. 703). Başka bir ifadeyle örgütlü toplum siyasal katılım açısından elzemdir. Bu nedenle yaklaşım, varsayımını örgütsel ağlar ve katılım ilişkisi üzerinden temellendirir. Söz konusu yaklaşım, göçmen toplulukların etnik ve sivil toplum örgütleri aracılığıyla oluşturdukları ağların, bireylerin siyasal sisteme olan güvenini artırdığını ve onları siyasal olarak mobilize ettiğini savunur. Bu noktada bireylerin sahip olduğu sosyal ilişkiler ve bu ilişkiler üzerinden eriştiği kaynaklar yani sosyal sermaye belirleyicidir. Göçmenlerin dernek, vakıf veya diğer sivil inisiyatiflerde yer alması, onlara toplumsal bir aidiyet kazandırır. Ayrıca, bu örgütlü yapılar, bireylerin siyasal sistemin işleyişine dair bilgi edinmelerini sağlar ve sisteme duyulan yabancılaşma hissini azaltarak güven inşasına katkıda bulunur. Göçmenlerin siyasal katılımına dair kuramsal yaklaşımların irdelenmesinin ardından Almanya'daki Türkiye kökenli göçmenlerin siyasal katılım şekilleri ve düzeyinin ele alınması ve genel bir değerlendirme safhasına geçilebilir. Ancak, ilk olarak aşağıda Almanya'daki göç politikalarının genel çerçevesi ve Almanya'daki göç ve göçmen profiline değinilecektir.

1.1. Almanya'da Göç Politikalarının Genel Çerçevesi

Öncelikle belirtilmelidir ki, Almanya'daki göç politikaları, ülkenin ulus-devlet anlayışı ile ekonomik yeniden yapılanma sürecinin kesişiminde şekillenmiştir (Brubaker, 1992, s. 73). İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan işgücü açığı, göç olgusunu kısa vadeli ve işlevsel bir araç olarak konumlandırmış, bu yaklaşım göçmenlerin siyasal ve toplumsal statülerinin uzun süre siyasal tartışmaların dışında tutmuştur (Castles & Miller, 2009, s. 95). Başka bir deyişle, Almanya'da göç, başlangıç aşamasında toplumsal yapıyı kalıcı biçimde dönüştürecek bir süreç olarak değil, ekonomik ihtiyaçlara yanıt veren sınırlı bir politika alanı olarak ele alınmıştır (Herbert, 2001, s. 214). 1950'li ve 1960'lı yıllarda uygulamaya konulan “misafir işçi” politikası, göçmenlerin Almanya toplumundaki konumunu belirleyen temel referans çerçevesini oluşturmuştur (Hailbronner, 2010, s. 41). Bu dönemde göçmenler, siyasal topluluğun bir parçası olarak değil, geçici emek gücü olarak tanımlanmış; bu tanım hukuki düzenlemelerden sosyal politikalara kadar geniş bir alanda etkisini göstermiştir (Joppke, 1999, s. 62). Dolayısıyla, göçmenlerin kalıcı yerleşim ihtimali dikkate alınmadığı için, siyasal haklar ve katılım olanakları uzun süre sistematik biçimde gündem dışı bırakılmıştır (Howard, 2009, s. 84).

1973 yılında misafir işçi alımının durdurulması, Almanya'nın göç politikalarında yapısal bir kırılma noktası yaratmış olsa da, bu karar göçün sona ermesi yerine göçmen nüfusun kalıcılığını hızlandıran bir etki doğurmuştur (Bade, 2003, s. 117). Aile birleşimi yoluyla

artan (ve o oranda kalıcılaşan) göçmen nüfus, göçmenlerin toplumsal görünürliğini artırmış; buna karşın siyasal sistem, bu demografik dönüşüme uzun süre uyum sağlayamamıştır (Esser, 2004, s. 29). Yani bu süreçte göçmenler Almanya’da fiili olarak kabul görürken, normatif ve kurumsal düzeydeki tanınmaları çok sınırlı düzeylerde kalmıştır (Faist, 2019, s. 56). Zira, hukuki çerçeve, göçmenlerin siyasal statüsünü tanımlayan ve sınırlandıran referanstır (Berghahn & Rostock, 2021, s. 1061). Diğer yandan, kimi araştırmacılara göre, Almanya’nın göç politikalarının uzun süre “göç ülkesi olmadığı” varsayımı üzerine kurulması, yurttaşlık hukukunun katı biçimde etnik-soy bağına dayalı olarak tanımlanmasıyla yakından ilişkilidir (Brubaker, 1992, s. 83). Jus sanguinis ilkesine (kan hakkı/ soy bağı esası) dayanan bu yaklaşım, Almanya’da doğmuş ve uzun yıllar ülkede yaşamış göçmenlerin siyasal topluluğa dâhil olmasını zorlaştırmış, siyasal hakların dağılımında yapısal eşitsizlikler üretmiştir (Klusmeyer & Papademetriou, 2005, s. 39). Bu yaklaşım, göçmenlerin siyasal katılımını vatandaşlık statüsüne sıkı biçimde bağlayan yaklaşımla pekişerek göçmenlerin siyasal katılımını sürekli sınırlamıştır (Bauböck, 2021, s. 48).

Öte yandan, 1990’lı yıllar, Almanya’daki göç politikalarının söylemsel ve kurumsal düzeyde yeniden tartışılmaya başlandığı bir dönemdir (Joppke, 2007, s. 24). Alman toplumunun artan kültürel ve etnik çeşitliliği, göçün geçici bir olgu olarak ele alınmasını giderek daha sorunlu hale getirmiş; bu durum siyasal sistemin kapsayıcılığına ilişkin tartışmaları derinleştirmiştir (Scholten, 2022, s. 91). Buna rağmen, göç politikalarındaki dönüşüm kademeli ve sınırlı biçimde gerçekleşmiş, özellikle siyasal katılım alanında temkinli bir yaklaşım benimsenmiştir (Ruedin, 2018, s. 33). Bununla birlikte, 2000 yılında yürürlüğe giren vatandaşlık reformu, Almanya’daki göç politikalarının olumlu ve radikal değişim momentidir (Howard, 2009, s. 132). Jus soli (toprak hakkı/ doğum yeri esası) ilkesinin sınırlı biçimde kabul edilmesi, göçmen kökenli bireylerin yurttaşlık statüsüne erişimini kolaylaştırmış; ancak bu düzenleme, göçmenlerin siyasal katılım sorununu bütünüyle çözmekten uzak kalmıştır (Bauböck, 2017, s. 67). Vatandaşlık reformu, siyasal katılımın hukuki temelini genişletmiş olsa da, katılımın pratik boyutları büyük ölçüde kurumsal ve toplumsal faktörlere bağlı kalmıştır (Norris, 2011, s. 219). Toparlamak gerekirse, Almanya’daki göç politikaları, ekonomik gereksinimler, ulusalcı kimlik anlayışı ve demokratik meşruiyet tartışmaları arasında şekillenmiştir (Castles, de Haas & Miller, 2014, s. 188). Böylece, göçmenlerin siyasal sistemle kurduğu ilişkinin dolaylı ve sınırlı kalmasına neden olmuştur (Theocharis & van Deth, 2018, s. 92).

Diğer yandan, 2000’li yıllarla birlikte Almanya’daki göç politikalarının, yalnızca göçün yönetimine odaklanan dar bir çerçeveden uzaklaşarak, göçmenlerin toplumsal ve siyasal

sistemle ilişkisini de kapsayan daha bütüncül bir politika alanı haline geldiği öne sürülebilir (Scholten, 2022, s. 97). Bu dönemde göç, geçici veya istisnai bir durum olarak değil, Alman toplumunun yapısal bir unsuru olarak ele alınmaya başlanmış ve bu yaklaşım politika belgelerine kademeli biçimde yansımıştır (Castles, de Haas & Miller, 2014, s. 201). Göç politikalarındaki bu yeni yönelimi, siyasal katılım ve entegrasyon tartışmalarının daha görünür hale gelmesine zemin hazırlamıştır (Penninx & Garcés-Mascareñas, 2016, s. 22). Bu süreçte Federal Göç ve Mülteciler Dairesi'nin (BAMF) kurumsal rolü belirginleşmiş, göç politikalarının uygulanması ve izlenmesi merkezi bir idari yapı üzerinden yürütülmeye başlanmıştır (BAMF, 2023, s. 11). BAMF'nin faaliyet alanı, yalnızca göçün hukuki ve idari boyutlarıyla sınırlı kalmamış, entegrasyon kursları ve danışma mekanizmaları aracılığıyla göçmenlerin toplumsal sisteme dâhil edilmesine yönelik araçları da devreye sokmuştur (Aydın, 2016, s. 104).

Bugün Almanya'da göç politikaları ülkenin federal yapısı gereğince çok düzeyli bir yapı sergilemektedir (Schmitter & Karl, 1991, s. 81). Doğal olarak, federal hükümet, eyaletler ve yerel yönetimler arasında paylaşılan yetkiler, göçmenlere yönelik politikaların uygulama biçimlerinde bölgesel farklılıkların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Ruedin, 2018, s. 41). Bu durum, göçmenlerin siyasal katılım olanaklarının yerel bağlama bağlı olarak değişkenlik göstermesine yol açmaktadır (Howard, 2009, s. 141). Yine de yerel düzeyde uygulanan göç ve entegrasyon politikalarının büyük önem arz ettiği belirtilmelidir (Theocharis & van Deth, 2018, s. 101). Örneğin, kent ölçeğinde geliştirilen katılım pratikleri, göçmenlerin resmi ve kurumsal temaslarını güçlendirebilmektedir (Fobker & Imani, 2022, s. 2936). Belediyeler bünyesinde oluşturulan danışma kurulları ve katılım platformları, göçmenlerin siyasal karar alma süreçleriyle temas kurabildiği alanlar olarak öne çıkmaktadır (Bade, 2003, s. 156). Ancak bu mekanizmalar, bağlayıcı karar yetkisinden yoksun olmaları nedeniyle siyasal katılımın sınırlarına işaret etmektedir (Norris, 2011, s. 227). Sonuç itibarıyla, son yıllarda Almanya'daki göç politikalarında gözlenen söylemsel ve hukuki değişim, göçmenlerin toplumun kalıcı bir parçası olarak kabul edildiğini göstermektedir (Scholten, 2022, s. 103). Buna karşın bu kabul, siyasal katılım alanında radikal bir kurumsal dönüşümle eş zamanlı ilerlememiştir (Norris, 2011, s. 231). Siyasal hakların genişletilmesi yerine, katılım çoğunlukla danışma, temsil ve dolaylı etkileşim mekanizmaları üzerinden kurgulanmıştır (Theocharis & van Deth, 2018, s. 109).

1.2. Almanya'nın Demografik Yapısı ve Dönüşümü

Almanya hakkındaki 2005-2024 yılları arasındaki veriler, toplumun giderek daha fazla göç temelli bir yapıya büründüğünü göstermektedir (Destatis, 2024). Veriler, Alman kökenli nüfus azalırken göçmen nüfusun dramatik bir şekilde arttığını göstermektedir. Türkiye kökenli göçmen nüfustaki %18'lik azalış ise büyük ölçüde Alman vatandaşlığına geçişler ve diğer demografik değişimlerle ilişkilendirilebilir. Bu dönüşüm, ülkenin "misafir işçi" (Gastarbeiter) modelinden bir göçmen ülkesine evrildiğini açıkça ortaya koymaktadır (Castles, de Haas ve Miller, 2014, s. 142).

Tablo 1: Almanya'da Demografik Yapı ve Değişim (2005–2024)

Yıl	Toplam (Milyon)	Nüfus Alman (Milyon)	Nüfusu Göçmen Kökenli Nüfus (Milyon)	Türkiye Kökenli Nüfusu (Milyon)
2005	81.639	66.413	15.227	3.0
2024	82.769	57.605	25.164	2.6
Değişim (%)	+1.130	-13	+65	-18

Ayrıca, Almanya'da 2005-2024 yılları arasında toplam nüfus çok sınırlı bir artış gösterirken, nüfusun etnik kompozisyonu dramatik bir biçimde değişmiştir. Toplam nüfus, 2005-2024 yılları arasında yaklaşık %1,4 artmış, 81,6 milyondan 82,7 milyona çıkmıştır. Ancak, Alman kökenli nüfus, %13 azalırken göçmen nüfus %65 oranında artmış, 25,1 milyona yükselmiştir. Göçmen nüfus içinde Türkiye kökenli nüfus ise, %18 oranında azalarak 3 milyondan 2,6 milyona gerilemiştir. Bu dramatik düşüşün temel nedeni, Türkiye kökenli göçmenlerin önemli bir kısmının Alman vatandaşlığına geçerek istatistiklerde "Alman" kategorisine dahil olmasıdır (Destatis, 2025).

Bununla birlikte, Almanya'daki göçmen profili, özellikle son on yıldaki bölgesel krizler ve savaşlar nedeniyle çeşitlenmiştir. 2024-2025 verilerine göre dağılım şu şekilde ortaya çıkmıştır. Almanya'da göçmen olarak Türkiye kökenliler 1,52 milyon ile en büyük yabancı grubu oluşturmaktadır. Türkleri, 1,40 milyon ile Ukrayna-Rusya Savaşı sonrası Almanya'ya göç eden Ukrayna kökenli göçmenler takip etmektedir. Üçüncü büyük kitle 2011 Suriye İç Savaşı sonrası yerinden edilen 936 bin Suriye kökenli göçmenlerden oluşmakta, onları yaklaşık 903 bin kişi ile Romenler takip etmektedir (Destatis, 2025).

Diğer taraftan, yukarıda daha önce vurgulandığı üzere Almanya’da göç zaman içinde "iş gücü temelli" olmaktan çıkıp "kalıcı diaspora" haline dönüşmüştür. 1961’den 2024’e kadar Türkiye’den 4,7 milyon kişi gelmiş, 3,2 milyonu geri dönmüştür. Kalan nüfus artık ikinci ve üçüncü kuşaklardan oluşan yerleşik bir topluluğa dönüşmüştür. 2015-2024 yıllarını kapsayan güncel akış içinde Almanya’ya toplam 17,5 milyon kişi göç etmiş, Türkiye’den gelenlerin sayısı 600 bin civarında kalmıştır. Bu durum, Türkiye kökenli nüfusun büyüklüğünün yeni göçlerden ziyade tarihsel yerleşiklikten kaynaklandığına işaret etmektedir (Castles, de Haas ve Miller, 2014, s. 142, Alba ve Foner, 2015, s. 88).

Genel nüfus içinde göçmen nüfusu ve oranında yaşanan dramatik yükselmeye rağmen demografik dönüşümün siyasal alana yansıması, vatandaşlık bariyeri nedeniyle sınırlı kalmaktadır. Örneğin, 2023 yılı itibarıyla toplam 62 milyon seçmenin yalnızca %14,4’ü, yani 8,5 milyonu kişi göçmen kökenlidir. Oysa göçmenlerin toplam nüfus içindeki payı %29’dur. Ayrıca göçmen nüfus toplumun %29’unu oluşturmasına rağmen, Federal Meclis’teki (Bundestag) temsil oranları %11,6’dır. Türkiye kökenli seçmenin ise toplam seçmen kitlesi içindeki payları sadece %1,9’dur, yani 462 bin kişidir. Özetle Almanya, Alman kökenli nüfusun azaldığı, göçmenlerin ise nüfusun üçte birine yaklaştığı bir "süper çeşitlilik" dönemine girmiştir. Ancak bu demografik gerçeklik, vatandaşlık rejimindeki kısıtlamalar ve kurumsal engeller nedeniyle siyasal temsil alanına aynı oranda yansımamaktadır (Mediendienst Integration, 2025). Almanya’daki göç politikaları ve güncel demografik bulguların irdelenmesinin ardından Türkiye kökenli göçmenlerin siyasal katılımına dair durumun nicel ve nitel araştırma bulguları ışığında değerlendirilmesine geçilebilir.

2. BULGULAR VE TARTIŞMA

2.1. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma, karma yöntem (mixed methods) tasarımıyla yürütülmüştür. Bu çerçevede, Almanya’nın farklı bölgelerinde yaşayan 400 Türkiye kökenli göçmene yapılandırılmış anket uygulanmıştır. Anketler istatistiki yöntemle değerlendirilmiş, değerlendirmede katılımcıların öznel deneyimlerini, algılarını ve engelleri anlamak amacıyla 40 kişiyle yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Aşağıdaki değerlendirmeler bu araştırmalar sonucunda elde edilen bulgulara dayandırılmıştır.

2.2. Seçme ve Seçilme Hakkı Kullanımı

Almanya’daki seçimlere katılım oranı, Türkiye’deki seçimlere katılımlarından anlamlı derecede yüksektir. Türkiye kökenli göçmenlerde Almanya seçimlerinde oy kullanma

oranının %62.5 olması, Türkiye kökenli göçmenlerin ev sahibi ülkenin sistemine bu anlamda entegrasyonunun yüksek olduğunu göstermektedir. Türkiye siyasetine katılımın %20’de kalması, yerleşiklik süresi arttıkça ilginin yaşanılan alandaki yani Almanya’daki siyasete kaydığına işaret etmektedir.

Tablo 2: Oy Kullanma ve Aday Olma Davranışları (Son 5 Yıl)

Değişken	Cevap	Kişi	%
Son 5 yılda Almanya’daki seçimlerde oy kullanma	Evet	250	62.5
	Hayır	150	37.5
Son 5 yılda Türkiye’de oy kullanma	Evet	80	20.0
	Hayır	320	80.0
Son 5 yılda Almanya’da aday olma	Evet	120	30.0
	Hayır	280	70.0

Ayrıca, oy kullanma davranışı ile entegrasyon göstergeleri arasında doğrudan ve pozitif bir ilişki saptanmıştır. Almanya’daki seçimlerde oy kullananların %50’si 21 yıl ve üzeri süredir Almanya’da yaşadığı görülmektedir. Bu bulguyu destekler şekilde, Almanca dil yeterliliği "iyi" ve "çok iyi" olanlar ile mesleki eğitim veya yükseköğretim mezunları arasında oy kullanma oranları anlamlı derecede daha yüksektir.

Diğer yandan, seçilme hakkı ya da seçimlerde aday olma hakkı, seçme hakkına kıyasla daha yüksek bir "eşik" ve kurumsal aidiyet veya bağlılık gerektirmektedir. Katılımcıların %30’u (120 kişi) son 5 yıl içinde Almanya’daki seçimlerde aday olduğunu veya adaylık süreçleriyle ilgilendiğini belirtmiştir. Buna karşın, seçilme hakkında da göçmenler aleyhine temsil açığı dikkat çekicidir. Zira göçmenler Almanya nüfusunun yaklaşık %29’unu oluşturmasına rağmen, Federal Meclis’teki (Bundestag) temsil oranları %11,6 seviyesindedir. Bundestag’da 19 Türkiye kökenli milletvekili bulunmaktadır (yaklaşık %3). Türkiye kökenli seçmenlerin toplam seçmen içindeki payının %1,9 olduğu dikkate alındığında, bu grubun temsil oranının seçmen oranına göre görece yüksek olduğu ancak nüfus ağırlığına göre hâlâ sınırlı kaldığı görülmektedir.

Derinlemesine görüşmelerde katılımcılar genellikle seçme hakkını "sistemin bir parçası olma" ve "hayatı etkileme gücü" olarak tanımlamaktadırlar. Ancak, seçilme hakkı söz konusu

olduğunda "parti içi hiyerarşiler" ve "cam tavanlar" birer engel olarak dile getirilmektedir. Üst düzey bir siyasi aktör (İlçe Belediye Başkanı) katılım ile entegrasyon arasındaki ilişkiyi şöyle özetlemektedir: “Katılım arttıkça temsil güçlenir, temsil güçlendikçe entegrasyon derinleşir”. Sonuç olarak; Almanya’daki Türkiye kökenli göçmenler, entegrasyon düzeyleri arttıkça seçme ve seçilme hakkını daha bilinçli ve yoğun kullanmaya başlamışlardır. Ancak tam bir siyasal katılım için bireysel çabaların ötesinde, vatandaşlık reformları (2024 reformu gibi) ve siyasal partilerin kurumsal kapsayıcılığının artırılması gibi yapısal düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır.

2.3. Kurumsal ve Sivil Toplum Katılımı

Siyasal katılım sadece sandıkla sınırlı değildir; sendikalar ve mahalle inisiyatifleri diğer önemli katılım mecralarıdır. Zira çağdaş katılım biçimleri; sadece siyasal partili yaşama katılım dışında sendikalar, dernekler ve sivil inisiyatifler gibi daha esnek, düşük örgütsel maliyetli ve gündelik yaşamla iç içe geçmiş alanları ifade eder.

Tablo 3: Örgütlü ve Sivil Katılım Düzeyleri

Katılım Türü	Evet (Kişi)	Evet (%)
Vatandaş İnisiyatifi / Mahalle Katılımı	290	72.5
Sendika Üyeliği	280	70.0
Sivil Toplum Örgütü (STK) Üyeliği	270	67.5
Gönüllü Faaliyetlere Katılım	200	50.0
Dilekçe / İmza Kampanyası	190	47.5
Siyasi Parti Üyeliği	180	45.0
Protesto / Miting Katılımı	140	35.0

Araştırmaya katılanlar arasında en yüksek katılımın Vatandaş İnisiyatifi (%72.5) alanında olması, katılımcıların yerel siyasete daha entegre olduklarını kanıtlamaktadır. Aynı şekilde, sendika üyeliğinin %70 olması ise iş hayatı üzerinden kurulan kurumsal entegrasyonun gücünü göstermektedir. Benzer biçimde katılımcıların %87,5’i siyasal partilerin göçmenlere karşı yeterince kapsayıcı olmadığını düşünmektedir. Katılımcıların yine %75’i kendini yeterince temsil edilmemiş hissederken, %62,5’i siyasal süreçlerde ayrımcılık veya dışlanma

deneyimi yaşadığını ifade etmiştir. Süreklilik ve yüksek örgütsel disiplin gerektiren siyasal parti üyeliği oranının % 45 ile görece olarak yüksek bir oranda gözlenmiştir. Almanya'daki seçimlerde aday olan katılımcı oranı ise % 30 düzeyinde bulgulanmıştır. Nitel görüşmelerde özellikle parti üyeliği konusunda "üye olmanın kolay ancak karar alma mekanizmalarında yükselmenin zor olduğu" (cam tavan etkisi) vurgulanmıştır. Türkiye kökenli seçmenler ve adaylar ağırlıklı olarak SPD (Sosyal Demokrat Parti), Yeşiller ve Sol Parti gibi merkez sol yapılar içerisinde yoğunlaşmaktadır. Bu noktada, vatandaş olmayanların tamamının seçme ve seçilme hakkına sahip olmadığını yinelemekte fayda bulunmaktadır.

Tablo 4. Sivil Toplum ve Çağdaş Katılım Göstergeleri

Katılım Türü	Katılım Oranı (%)	Temel Analiz
Vatandaş inisiyatifi / mahalle katılımı	72,5	Yerel düzeyde siyasal ve toplumsal katılımın en güçlü kanalını göstermektedir.
Sendika üyeliği	70,0	Çalışma yaşamı üzerinden kurulan kurumsal entegrasyonun güçlü olduğunu göstermektedir.
STK / dernek üyeliği	67,5	Örgütlü toplumsal katılımın ve sosyal sermaye birikiminin yüksek olduğunu göstermektedir.
Gönüllü faaliyetlere katılım	50,0	Toplumsal sorumluluk bilincinin orta-yüksek düzeyde geliştiğini göstermektedir.
Dilekçe / imza kampanyası	47,5	Hak arama ve kurumsal başvuru yollarına katılımın belirgin olduğunu göstermektedir.
Protesto / miting katılımı	35,0	Kamusal görünürlüğe dayalıdır, ancak diğer katılım biçimlerine göre daha dönemsel bir karakter taşımaktadır.

Katılımcıların % 67,5'u siyasete katılımda "okul" işlevi gören dernek üyeliği ile örgütlü yaşama katıldığı görülmektedir. Gönüllü faaliyetlere katılım ise % 50'dir ve toplumsal sorumluluk duygusunun görece olarak güçlü olduğuna işaret ediyor olabilir. Göçmenlerin % 47,5'u dilekçe ve imza kampanyasına katılım gibi doğrudan siyasal katılım pratiklerine katıldığını belirtmiştir. Ayrıca, katılımcıların % 35'i protesto eylemleri ve mitinglere katıldığını ifade etmiştir. Bu oranlar oldukça yüksek siyasal katılım düzeyine işaret etmektedir. Fennema ve Tillie'nin Sosyal Sermaye Teorisi ile uyumlu olarak, dernek ve

sendika üyesi olan bireylerin demokratik sisteme güven duyma ve kendilerini etkili hissetme algılarının daha yüksek olduğu saptanmıştır. Araştırma bulguları ayrıca, göçmenlerin siyasal katılımının sistemin sunduğu "fırsat yapıları" tarafından şekillendiğine işaret etmektedir.

2.4. Tutum ve Algı Analizi: Demokratik Entegrasyon

Katılımcıların %91'i siyasal katılımın entegrasyonu güçlü ve olumlu yönde etkileyeceğini düşünmektedir. Buna karşılık, katılımcıların % 60'ı yabancılık yaşadığını belirtmektedir. Bu çelişki, göçmenlerde ortaya çıkan psikolojik yaralanmanın siyasal haklarla telafi edilemediğini, psikolojik boşluğun doldurulamadığı göstermektedir. Araştırmaya katılanların bir bölümünün siyasal hayatta aktif kişiler oldukları değerlendirildiğinde, grubun siyasal sisteme yönelik tutumlarının genel olarak olumlu olduğunu ancak yapısal engeller ve aidiyet paradoksu ile şekillendiğini göstermektedir.

Tablo 5. Siyasal Tutum ve Aidiyet Algıları

İfade	Olumlu (%)	Kararsız (%)	Olumsuz (%)
Politik katılım entegrasyon için önemlidir	91,0	3,0	6,0
Politik katılımın kendisi önemlidir	89,0	5,0	6,0
Politik katılım yaşam koşullarını etkiler	85,0	7,0	8,0
Almanya'daki politik gelişmeleri takip ederim	79,0	10,0	11,0
Demokratik sisteme güven duyuyorum	70,0	8,0	22,0
Kendimi politik olarak ifade edebilirim	68,0	7,0	25,0
Politik görüşlerimi paylaşıyorum	65,0	5,0	30,0
Kendimi yabancı hissediyorum (Aidiyet Sorunu)	60,0	10,0	30,0
Türkiye kökenliler yeterince temsil ediliyor	58,0	22,0	20,0
Politikada etkili bir bireyim (Etkinlik Algısı)	70,0	7,0	23,0

Katılımcıların siyasal ilgi ve farkındalıkları üzerinden bilişsel entegrasyonlarının yüksek olduğu gözlenmektedir. Katılımcılar, katıldıkları Alman toplumunun siyasal gündemine yüksek düzeyde ilgi göstermektedir. Ankete katılanların % 79'u yaşadıkları ülkedeki siyasal

gelişmeleri düzenli olarak takip etmektedir. Bu oran, Türkiye kökenli göçmenlerin yaşadıkları ülkenin siyasal süreçlerine yönelik güçlü bir bilişsel entegrasyon geliştirdiğini kanıtlamaktadır. Önemlidir ki, siyasal takip davranışı ile eğitim düzeyi ve Almanca dil yeterliliği arasında pozitif ilişki gözlenmiştir. Derinlmesine mülakatlarda, katılımcıların siyasal süreçleri sadece takip etmedikleri aynı zamanda gelişmelerin “nedenlerini anlamaya çalıştıkları” saptanmıştır. Buna karşın katılımcıların % 65’i siyasal görüşlerini paylaştıklarını ifade etmektedir. Siyasal yaşamı takip düzeyinin altındaki bu oran, göçmenlerin siyasal görüş bildirme konusunda kontrollü hareket ettiklerini toplumsal çevrelerinin sınırlamalarına riayet ettikleri şeklinde yorumlanabilir.

Öte yandan, katılımcıların siyasal katılıma yükledikleri değer, demokratik vatandaşlık bilincinin yüksek olduğunu göstermektedir. Katılımcıların %89’u "politik katılım önemlidir" ifadesine katılırken, %91’i katılımın entegrasyonun temel bir parçası olduğuna inanmaktadır. Buna mukabil, katılımcıların %85’i siyasal katılımın yaşam koşullarını doğrudan etkileme gücüne sahip olduğunu düşünmektedir. Bu durum, siyasal katılımın katılımcılarca basit bir hak olarak değil, ekonomik ve sosyal refahı şekillendiren somut bir araç olarak görüldüğünü kanıtlamaktadır.

2.5. Siyasal Katılım Önündeki Engeller

Araştırma bulguları göstermektedir ki, göçmenlerin siyasal katılımı önündeki engeller çeşitlidir ve yapısal, bilişsel ve gündelik yaşam pratikleriyle iç içe geçmiş çok katmanlı bir nitelik sergilemektedir. Öte yandan, vatandaşlık statüsünün siyasal katılım açısından belirleyiciliği katılımcıların tamamı tarafından temel bir engel olarak görülmektedir. Bu durum, siyasal katılımın bir fırsat meselesi olduğunu ispatlamaktadır. Zira, siyasal katılım için kullanılan vatandaşlık ölçütü eğitim veya dil yeterliliği artsa dahi ortadan kalkmayan tamamen sistemsel bir sınırlılık olarak orta yerdedir.

Tablo 6. Katılımı Engelleyen Temel Faktörler

Engel Faktörü	Kişi	Oran (%)
Hukuki statü sınırlamaları (vatandaşlık)	400	100,0
Partilerin kapsayıcı olmaması	350	87,5
Temsil edilmemişlik hissi	300	75,0
Ayrımcılık / dışlanma deneyimi	250	62,5

Politik bilgi eksikliği	150	37,5
Türkiye siyasetine yönelim	120	30,0
Siyasal sisteme güvensizlik	120	30,0

Yukarıda belirtilen hususlara ek olarak, partilerin kapsayıcı olmaması (%87,5) ve temsil edilmemişlik hissi (%75), entegrasyonun kurumsal boyutundaki tıkanıklığa işaret etmektedir. Nitel görüşmelerde siyasetçilerin göçmenlerle ilişkisinin yalnızca "seçim dönemiyle sınırlı" kaldığı ve partilerde yükselmenin "cam tavanlar" nedeniyle zor olduğu ifade edilmiştir. Bireylerin görüşlerinin karar süreçlerine yansımadağı ve seslerinin duyulmadığı algısı, Türkiye kökenli göçmenlerin kurumsal siyasetten uzaklaşmasına yol açmaktadır.

Ayrıca vurgulanmalıdır ki, katılımcıların %37,5'i politik bilgi eksikliğini yani siyasal süreçler, haklar ve katılım mekanizmaları hakkında yeterli bilgiye sahip olmamayı bir engel olarak görmektedir. Bu eksiklik özellikle eğitim düzeyi düşük ve kurumsal yapılarla sınırlı temas kuran Türkiye kökenli göçmenlerde daha belirgindir. Beri yandan, katılımcıların %30'u siyasal ilgisinin ağırlıklı olarak köken ülkeye (Türkiye) yönelik olmasının, Almanya'daki katılımı sınırladığını ifade etmiştir. Bu eğilim özellikle birinci kuşak göçmenlerde ve ileri yaş gruplarında daha güçlü olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Katılımın Önündeki Temel Engeller

Siyasal Katılma Engel Olan Faktör	Oran	Detaylar ve Öne Çıkan Gruplar
Politik bilgi eksikliği	%37,5	Siyasal süreçler, haklar ve katılım mekanizmaları hakkında bilgi yetersizliğini ifade etmektedir. Özellikle eğitim düzeyi düşük olan ve kurumsal yapılarla sınırlı temas kuran göçmenlerde daha belirgindir.
İlginin köken ülkeye, yani Türkiye'ye yönelik olması	%30,0	Siyasal ilginin ağırlıklı olarak Türkiye odaklı olması, Almanya'daki siyasal katılımı sınırlayan bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Bu durum özellikle birinci kuşak göçmenlerde ve ileri yaş gruplarında daha güçlüdür.
Sosyal çevre baskısı	%22,5	Sosyal çevrenin siyasal tercihleri, katılım motivasyonunu ve görünür siyasal davranışları sınırlandırmasıyla ilişkilidir. Özellikle kadın katılımcıların bu durumu görece daha yüksek oranda deneyimlediği görülmektedir.
Zaman yetersizliği	%17,5	Katılımcıların siyasal faaliyetlere, toplantılara, örgütsel yapılara veya diğer

katılım süreçlerine yeterli zaman ayıramamasını ifade etmektedir.

Dil yetersizliği	%10,0	Almancayı yeterli düzeyde bilmeme veya siyasal/kurumsal dili takip etmekte zorlanma nedeniyle katılımın sınırlanmasını ifade etmektedir.
-------------------------	-------	--

İlaveten, katılımcıların %22,5'i sosyal çevrelerinin siyasal tercihlerini veya katılım motivasyonlarını sınırladığını belirtmiştir. Özellikle kadın katılımcılar bu baskıyı görece daha yüksek oranda deneyimlediklerini ifade etmişlerdir. Yine, katılımcıların %17,5'si siyasal katılma için zaman bulamadıklarını, %10'u ise dil yetersizliği (Almancayı yeterince bilmeme) nedeniyle siyasal katılım gösteremediklerini belirtmişlerdir.

SONUÇ

Göçmenlerin siyasal katılımı gerek çağdaş demokrasilerin meşruiyeti gerekse birçok ülkenin göçmen ülkesi olduğu gerçekliği açısından önemli bir konudur ve bu konuda giderek daha fazla çalışma yapılmaktadır. Özellikle siyasal katılımın vatandaşlık statüsü ile eşleştirilmesi büyük göçmen kitlelerini siyasal hayatın dışına itmektedir. Bu anlamda, göçmenlerin siyasal katılımı, bireysel tercihlerden ziyade hukuki ve kurumsal fırsat yapıları (vatandaşlık rejimleri vb.) tarafından sınırlandırıldığına dair pek çok kanıt bulunmaktadır. Bu durum Almanya'da yaşayan Türkiye kökenli göçmenler içinde geçerlidir. Almanya demografisi zaman içinde radikal biçimde değişmiştir. Almanya devleti göç politikalarını ve siyasal sistemini bu değişime uyarlamaya çalışmaktadır.

Araştırma bulguları, genel itibariyle, Almanya'daki Türkiye kökenli göçmenlerin siyasal katılım biçimlerinin çeşitlendiğini ve siyasal katılım düzeyinin arttığını göstermektedir. Söz konusu katılım düşük eşikli sivil alanlardan başlayarak (sendika, mahalle) zamanla yüksek eşikli alanlara (adaylık, temsil) doğru yönelen kademeli bir profil sergilemektedir. Bununla birlikte siyasal katılımı engelleyen başta vatandaşlık şartı olmak birçok yapısal ve Türkiye kökenli göçmenlerin toplumsal ve siyasal kültürlerinden kaynaklanan engeller bulunmaktadır. Kendisini artık bir göç ülkesi olarak tanımlayan Almanya'da göçmenlerin topluma yabancılaşmasını engellemek, demokratik entegrasyonu artırmak için belli süre ikamet eden göçmenlere seçme ve seçilme hakkı verilmesi, siyasal partiler ve kamu kurumlarının göçmenleri karar süreçlerine dâhil edecek mekanizmalar geliştirmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Aichholzer, J., Kritzing, S., Plescia, C., & Zeglovits, E. (2021). *Political participation of immigrants in Europe: Opportunity structures and political integration*. Routledge.
- Alba, R., & Foner, N. (2015). *Strangers no more: Immigration and the challenges of integration in North America and Western Europe*. Princeton University Press.
- Almond, G. A., & Verba, S. (1963). *The civic culture: Political attitudes and democracy in five nations*. Princeton University Press.
- Arzheimer, K., & Berning, C. C. (2023). How the radical right affects political competition and migration discourse in Germany. *German Politics*, 32(3), 365–384.
- Aydın, Y. (2016). *The Germany-Turkey migration corridor: Refitting policies for a transnational age*. Migration Policy Institute.
- Bade, K. J. (2003). *Migration in European history*. Blackwell Publishing.
- Bader, V. (2020). Institutional pluralism and democratic integration of immigrants. *Ethnic and Racial Studies*, 43(4), 615–629.
- Bauböck, R. (2007). Stakeholder citizenship and transnational political participation: A normative evaluation of external voting. *Fordham Law Review*, 75(5), 2393–2447.
- Bauböck, R. (2017). *Democratic inclusion: Rainer Bauböck in dialogue*. Manchester University Press.
- Bauböck, R. (2021). *The politics of citizenship and migrant political participation*. Amsterdam University Press.
- Berghahn, S., & Rostock, P. (2021). Migration, integration and law in Germany. *German Law Journal*, 22(6), 1053–1072.
- Bermeo, N. (2020). On democratic backsliding. *Journal of Democracy*, 27(1), 5–19.
- Bloemraad, I., & Sheares, A. (2022). Understanding immigrant political incorporation: New perspectives on inclusion and belonging. *Annual Review of Political Science*, 25, 345–367.
- Brubaker, R. (1992). *Citizenship and nationhood in France and Germany*. Harvard University Press.
- Brubaker, R., & Kim, J. (2023). Migration, membership, and political participation in contemporary Europe. *Comparative Migration Studies*, 11(1), 495–510.
- Bundesamt für Migration und Flüchtlinge. (2023). *Migrationsbericht 2023*. BAMF Publications.
- Castles, S., de Haas, H., & Miller, M. J. (2014). *The age of migration: International population movements in the modern world* (5th ed.). Palgrave Macmillan.
- Castles, S., & Miller, M. J. (2009). *The age of migration: International population movements in the modern world* (4th ed.). Palgrave Macmillan.
- Dahl, R. A. (1989). *Democracy and its critics*. Yale University Press.
- Destatis. (2025, January 23). *Bevölkerung im Jahr 2024 um 100 000 Menschen gewachsen*. Statistisches Bundesamt
- Esser, H. (2004). Does the “new” immigration require a “new” theory of intergenerational integration? *International Migration Review*, 38(3), 1126–1159.
- Faist, T. (2019). *The transnationalized social question: Migration and the politics of social inequalities in the twenty-first century*. Oxford University Press.
- Fennema, M., & Tillie, J. (1999). Political participation and political trust in Amsterdam: Civic communities and ethnic networks. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 25(4), 703–726.
- Fobker, S., & Imani, D. (2022). Urban diversity and local participation in Germany. *Urban*

- Studies*, 59(14), 2925–2943.
- Hailbronner, K. (2010). *Immigration and asylum law and policy of the European Union*. Kluwer Law International.
- Herbert, U. (2001). *Geschichte der Ausländerpolitik in Deutschland: Saisonarbeiter, Zwangsarbeiter, Gastarbeiter, Flüchtlinge*. C. H. Beck.
- Howard, M. M. (2009). *The politics of citizenship in Europe*. Cambridge University Press.
- Joppke, C. (1999). *Immigration and the nation-state: The United States, Germany, and Great Britain*. Oxford University Press.
- Joppke, C. (2007). Transformation of immigrant integration: Civic integration and antidiscrimination in the Netherlands, France, and Germany. *World Politics*, 59(2), 243–273.
- Klusmeyer, D. B., & Papademetriou, D. G. (2009). *Immigration policy in the Federal Republic of Germany: Negotiating membership and remaking the nation*. Berghahn Books.
- Koopmans, R., Statham, P., Giugni, M., & Passy, F. (2005). *Contested citizenship: Immigration and cultural diversity in Europe*. University of Minnesota Press.
- Marshall, T. H. (1950). *Citizenship and social class*. Cambridge University Press.
- Norris, P. (2011). *Democratic deficit: Critical citizens revisited*. Cambridge University Press.
- Penninx, R. (2021). Integration processes of migrants: Research findings and policy challenges. *Journal of International Migration and Integration*, 22(1), 55–72.
- Penninx, R., & Garcés-Masareñas, B. (2016). The concept of integration as an analytical tool and as a policy concept. In B. Garcés-Masareñas & R. Penninx (Eds.), *Integration processes and policies in Europe* (pp. 11–29). Springer.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.
- Ruedin, D. (2018). Participation in local elections: Why don't immigrants vote more? *Parliamentary Affairs*, 71(2), 243–262.
- Ruedin, D. (2021). *The politics of inclusion: Migrants and minorities in contemporary Europe*. Oxford University Press.
- Schmitter, P. C., & Karl, T. L. (1991). What democracy is... and is not. *Journal of Democracy*, 2(3), 75–88.
- Scholten, P. (2022). *Introduction to migration studies: An interactive guide to the literatures on migration and diversity*. Springer.
- Theocharis, Y., & van Deth, J. W. (2018). *Political participation in a changing world: Conceptual and empirical challenges in the study of citizen engagement*. Routledge.
- Verba, S., Schlozman, K. L., & Brady, H. E. (1995). *Voice and equality: Civic voluntarism in American politics*. Harvard University Press.

ÇALIŞMANIN ETİK İZNİ

Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

1.yazarın araştırmaya katkı oranı %80’dir.

2.yazarın araştırmaya katkı oranı %20’dir.

ÇATIŞMA BEYANI

Araştırmada herhangi bir kişi ya da kurum ile finansal ya da kişisel yönden bağlantı bulunmamaktadır. Araştırmada herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.